

SZKOŁA SPECJALISTÓW MORSKICH
WOJSK OCHRONY POGRANICZA I JEJ
ROLA W PRZYGOTOWANIU PERSONELU
DLA POTRZEB OBRONNOŚCI KRAJU
W LATACH 1950–1967

THE MARITIME SPECIALISTS SCHOOL
OF THE BORDER DEFENSE FORCES AND ITS ROLE
IN THE PREPARATION OF NATIONAL DEFENSE
PERSONNEL IN THE YEARS 1950–1967

IRENEUSZ BIENIECKI, IZABELA SZKURŁAT
Akademia Pomorska w Słupsku

ABSTRACT

The article presents the origins and the development of the organization of the Maritime Specialists School of the Border Defense Forces in Gdańsk-Nowy Port, functioning at 35 Oliwska Street in the years 1950–1967. A description is given of the school's role in the preparation of maritime specialists – non-commissioned officers and sailors, as well as vessel staff for other institutions. Matters discussed include the origin of the school, its organizational development, its organization and teaching process, the subjects taught, the educational facilities, the living conditions of the sailors, and the teachers working at the school.

Keywords: Maritime education of the Border Defense Forces, Maritime Specialists School of the Border Defense Forces in Gdańsk

ABSTRAKT

W artykule zaprezentowano genezę powstania i rozwój organizacyjny Szkoły Specjalistów Morskich Wojsk Ochrony Pogranicza (SSM WOP) w Gdańsku – Nowym Porcie, funkcjonującej przy ul. Oliwskiej 35 w latach 1950–1967. Scharakteryzowano jej rolę w przygotowaniu specjalistów służby morskiej – podoficerów i marynarzy a także personelu pływającego dla potrzeb innych instytucji. Omówiono m.in. takie zagadnienia, jak: rodowód powołania tej placówki, jej rozwój organizacyjny, organizację i przebieg procesu nauczania słuchaczy, wykładane przedmioty, bazę szkoleniową i warunki życia marynarzy oraz obsadę personalną kadry.

Słowa kluczowe: szkolnictwo morskie Wojsk Ochrony Pogranicza, Szkoła Specjalistów Morskich Wojsk Ochrony Pogranicza w Gdańsku

WPROWADZENIE

Wojska Ochrony Pogranicza (WOP) powołano do życia 13 września 1945 r. Odpowiadały one za ochronę polskiej granicy państwowej, w tym również granicy morskiej do roku 1991. W okresie ponad 40. lat działalności formacja ta wielokrotnie modyfikowała swoją strukturę organizacyjną, dostosowując ją do potrzeb ochrony granicy. W jej organizacji funkcjonowały liczne służby i pododdziały, a personel pływający był najliczniejszy na wybrzeżu. W ramach tej formacji na wybrzeżu funkcjonowały trzy nadmorskie Brygady WOP (BWOP – Pomorska BWOP z siedzibą w Szczecinie, Bałtycka BWOP w Koszalinie oraz Kaszubska BWOP w Gdańsku), które do połowy lat 60. XX w. posiadały w swojej organizacji dywizjony Okrętów Pogranicza (OP). W późniejszym okresie z nadmorskimi BWOP w ochronie granicy morskiej współdziałała 6 Brygada Okrętów Pogranicza (6.BOP), a następnie wydzielony związek taktyczny Marynarki Wojennej (MW) – Morska Brygada Okrętów Pogranicza (MBOP). W tym okresie formacja ta wielokrotnie zmieniała swoje struktury organizacyjne, a dla potrzeb ochrony granic utworzyła własny system szkolenia, w ramach którego przygotowywano oficerów, chorążych, podoficerów zawodowych oraz licznych specjalistów w grupie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej (zsw) – podoficerów i szeregowych¹. Z dniem 15 maja 1991 r. rozwiązano WOP a w ich miejsce 16 maja 1991 r. powołano Straż Graniczną.

---

¹ I. Bieniecki, *Wojska Ochrony Pogranicza w systemie ochrony i obrony granicy morskiej Polski w latach 1965–1991*, Słupsk 2015, s. 1–480; oraz I. Bieniecki, *Morska Brygada Okrętów Pogranicza (1966–1991)*, „Przegląd Morski” 2002, nr 7–8, s. 39–52.

W drugiej połowie XX w. nie można było sobie wyobrazić właściwego funkcjonowania różnych – głównie technicznych służb WOP na wybrzeżu bez odpowiednio przygotowanych specjalistów. Dlatego też od samego początku funkcjonowania formacja ta zorganizowała i w kolejnych latach udoskonalała swój odrębny i specyficzny system szkolenia specjalistów dla potrzeb związanych z ochroną granic. Przygotowanie specjalistów niższego szczebla-podoficerów i szeregowych zsw realizowano w siedmiu zakładach i szkołach specjalistów WOP. Były to:

- Samodzielny Zakład Tresury Psów WOP w Rusowie a następnie w Ostródzie (1945-1947),
- Zakład Tresury i Hodowli Psów Służbowych w Lubaczowie (1951-1953),
- Zakład Tresury Psów Służbowych WOP w Zgorzelcu (1953-1991),
- Szkoła Specjalistów Morskich WOP w Gdańsku (1950-1967),
- Szkoła Podoficerska Łączności WOP w Braniewie a następnie w Zgorzelcu (1952-1968),
- Szkoła Samochodowa WOP w Białymstoku (1956-1968),
- Szkoła Podoficerów Sanitarnych WOP w Warszawie (1958-1966).

Jak widać z powyższego zestawienia z całej grupy zakładów i szkół specjalistów tylko Szkoła Specjalistów Morskich WOP (SSM WOP) jako jedyna zajmowała się przygotowaniem fachowego personelu dla potrzeb służby morskiej tej formacji².

SZKOLENIE SPECJALISTÓW MORSKICH DLA POTRZEB WOJSK OCHRONY POGRANICZA W MARYNARCE WOJENNEJ

Zanim jednak doszło do powołania SSM WOP w Gdańsku odpowiednim przygotowaniem specjalistów-podoficerów i marynarzy dla potrzeb tej formacji zajmowały się szkoły funkcjonujące w strukturze Marynarki Wojennej (MW) PRL. Placówki te już w pierwszych latach po zakończeniu działań wojennych oprócz specjalistów szkolonych dla potrzeb morskiego rodzaju Sił Zbrojnych przygotowywały dodatkowo fachowców dla powstającej wówczas służby morskiej WOP. Od samego początku szkolenie to organizowano w Gdańsku – Nowym Porcie, w jednostce stacjonującej w tzw. koszarach artyleryjskich znajdujących się przy obecnej ul. Oliwskiej 35.

Po zakończeniu działań wojennych 31 sierpnia 1945 r. 1. Samodzielny Batalion Zapasowy został przeformowany na Szkolny Pułk MW, w skład

---

² Z. Jackiewicz, *Wojska Ochrony Pogranicza 1945-1991. Krótki Informator Historyczny*, Kętrzyn 1998, s. 164-168.

którego weszły 3 bataliony liniowe. W ramach tego pułku utworzono również Szkołę Specjalistów Morskich (SSM).

Szkolenie pierwszego turnusu kursów marynarskich SSM rozpoczęło 15 listopada 1945 r. Natomiast już na drugim turnusie kursów marynarskich (rozpoczętym 22 sierpnia 1946 r.) w grupie 570 słuchaczy szkolono 3. pluton sygnalistów dla potrzeb WOP. Naukę w tym plutonie rozpoczęło 30 słuchaczy (5,3% ogółu), a ukończyło 25 osób. Program nauki dla tego plutonu obejmował 335 godz. Drugą specjalnością na drugim turnusie SSM, w której szkolono fachowców dla potrzeb WOP była specjalność motorzystów. W 3. plutonie motorzystów szkolonych dla potrzeb tej formacji rozpoczęło naukę 30 osób, a ukończyło 29³.

W połowie 1947 r. na wybrzeżu miały miejsce istotne zmiany organizacyjne, które dotyczyły również szkolnictwa specjalistycznego MW. Zgodnie z rozkazem MON z 13 czerwca 1947 r. dowódca (dca) MW otrzymał polecenie przeniesienia SSM z koszar w Gdańsku – Nowym Porcie do m. Ustka. Jednocześnie dokument ten nakazywał przekazanie części budynków koszarowych dla potrzeb WOP. Powyższe decyzje planowano zrealizować w terminie do 30 lipca 1947 r.⁴

Z początkiem 1949 r. w WOP opracowano pięcioletni program rozbudowy sił i środków służby morskiej tej formacji. Jego autorem był przedwojenny oficer polskiej MW – kmdr por. inż. Roman Somnicki, który po wojnie pełnił funkcję zastępcy dowódcy (zcy dcy) 4. Brygady WOP ds. morskich. Zgodnie z tym bardzo ambitnym programem przewidywano, iż wspomniana formacja będzie dysponowała docelowo (w 1954 r.) morskim personelem specjalistycznym umożliwiającym obsadzenie załogami łącznie 113 jednostek pływających różnych typów. W grupie jednostek pływających największy odsetek miały stanowić:

- motorówki morskie - 7 0,8% (80 szt.),
- motorówki portowe – 10,6% (12 szt.),
- motorówki rzeczne – 10,6% (12 szt.),
- ścigacze – 8% (9 szt.).

Według wyliczeń kmdra por. Somnickiego do całkowitego ukończenia załóg jednostek pływających WOP w latach 1949–1954 zachodziła

---

³ Muzeum MW (dalej MMW) w Gdyni, sygn. nr 355, A. Icha, Relacja pt. Szkoła Specjalistów Morskich w latach 1944-1948 (szkic historyczny – praca magisterska), Gdańsk 1962, s. 106, 107, 110, 111.

⁴ Rozkaz ministra obrony narodowej nr 0272/III z 13.06.1947 r. (odpis w posiadaniu autorów).

potrzeba fachowego przygotowania do pełnienia służby morskiej 41 oficerów i 2 260 szeregowych (marynarzy).

Zapotrzebowanie na personel pływający w poszczególnych latach przedstawiało się następująco:

- rok 1949 – 4 oficerów i 140 szer.,
- rok 1950 – 4 oficerów i 260 szer.,
- rok 1951 – 6 oficerów i 390 szer.,
- rok 1952 – 9 oficerów i 510 szer.,
- rok 1953 – 9 oficerów i 480 szer.,
- rok 1954 – 9 oficerów i 480 szer.

Wkrótce jednak okazało się, że tak znacznych ilości specjalistów dla potrzeb tej formacji nie mogły przygotować szkoły i ośrodki szkolenia MW⁵.

W drugiej połowie lat 40. XX w. WOP ukształtowały swoją strukturę organizacyjną, a także jednostki i pododdziały graniczne. W ochronie granicy morskiej wiodącą rolę odgrywały nadmorskie BWOP wraz ze specjalistyczną służbą morską tej formacji.

Według stanu z 31 grudnia 1950 r. we wszystkich (trzech) BWOP na wybrzeżu znajdowało się ogółem 48 jednostek pływających różnych typów. Znaczna ilość obiektów pływających pod zieloną banderą, zarówno tych pozyskanych jak i wydzierżawionych od instytucji cywilnych spowodowała, iż przed młodą służbą morską tej formacji pojawił się problem należytego przygotowania własnego personelu morskiego, o odpowiednich kwalifikacjach. Według wstępnych planów rozbudowy jednostek pływających zachodziła potrzeba przeszkolenia każdego roku około kilkuset marynarzy w różnych specjalnościach⁶.

Bezpośrednią przyczyną, która wpłynęła na podjęcie decyzji o utworzeniu własnej placówki zajmującej się szkoleniem niższego personelu

⁵ Program rozbudowy sil i środków służby morskiej WOP na lata 1949–1954 opracowany przez zastępcę dowódcy 4 Brygady Ochrony Pogranicza – kmdra por. inż. R. Somnickiego z 25.2.1949 r. (odpis w posiadaniu autora).

W dokumencie tym przyjęto następujący klucz przeliczeniowy personelu na 1 jednostkę pływającą WOP:

- ścigacz – 1 oficer i 14 szeregowych,
- motorówka morska – 3 szeregowych,
- motorówka rzeczna – 3 szeregowych,
- motorówka portowa – 2 szeregowych.

⁶ H. Kula, *Granica morska PRL 1945–1950*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1979, s. 249–252.

specjalistycznego dla potrzeb służby morskiej WOP były ciągle niedobory marynarzy-specjalistów na jednostkach pływających tej formacji.

Wprawdzie w pierwszych, powojennych latach znaczną pomoc w tym zakresie świadczyła MW jednak pozyskana w ten sposób ilość marynarzy specjalistów była niewystarczająca dla potrzeb ochrony granicy, bowiem umowa podpisana pomiędzy WOP a MW gwarantowała przeszkolenie w SSM MW w Ustce zaledwie 100 marynarzy w 3 podstawowych specjalnościach.

POWOŁANIE SSM WOP W GDAŃSKU NOWYM-PORCIE

Nie mając innych możliwości rozwiązania problemu zabezpieczenia kadr dla potrzeb jednostek pływających dowództwo jednostki w Gdańsku wystąpiło do przełożonych z propozycją zorganizowania szkolenia specjalistycznego we własnym zakresie. Zamierzano je przeprowadzić w oparciu o własną kadrę i ewentualna pomoc ze strony MW. Propozycja ta została zatwierdzona przez przełożonych i rozkazem Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (MBP) nr 043/0rg. z 3 czerwca 1950 r. powołano nieetatowa Podoficerską Szkołę Specjalistów Morskich (PSSM) WOP w Gdańsku.

W tej jedynej placówce szkolącej specjalistów morskich dla WOP na pierwszym kursie (od 22 maja do 30 listopada 1950 r.) przeszkolono grupę 87 marynarzy w trzech specjalnościach (43 sygnalistów, 37 motorzystów i 7 elektryków). Promocji absolwentów dokonał pierwszy organizator służby morskiej WOP – kmdr por. inż. Roman Somnicki⁷.

Doświadczenia, które uzyskano podczas organizacji tego kursu specjalistów morskich dla WOP pozwoliły na opracowanie doskonalszej koncepcji organizacji szkolenia. W oparciu o przedstawione propozycje etatowe i zapotrzebowanie materiałowe minister Bezpieczeństwa Publicznego rozkazem organizacyjnym z 18 grudnia 1950 r. powołał do życia Szkołę Podoficerską Specjalistów Morskich. Na jego podstawie dca BWOP

---

⁷ I. Bieniecki, *Kmdr por. Roman Somnicki – organizator morskiej służby WOP (1896-1976)*, „Przegląd Morski” 1989, nr 2, s. 57–62. Założkiem SSM WOP była kompania szkolna w składzie ok. 100 ludzi, którą zorganizowano w 1950 roku przy BWOP w Gdańsku. Dowódcą kompanii (komendantem) był por. mar. W. Wójcik. Kompania była zakwaterowana w Gdańsku-Nowym Porcie. Marynarze (rocznik 1929) po ukończeniu kursu i zdaniu egzaminów w specjalnościach: sternik, motorzysta i elektryk zostali skierowani do nieetatowych dywizjonów OP, które organizowano w Gdyni i Gdańsku. Zobacz T. Górski, *Zarys tradycji Morskiej Brygady Okrętów Pogranicza*, Gdańsk 1981, s. 29 (odpis w zbiorach autora).

w Gdańsku-Nowym Porcie zorganizował Podoficerską Szkołę Specjalistów Morskich (PSSM).

Obsada etatowa tej placówki przedstawiała się następująco:-

- komendant – por. Włodzimierz Wójcik,
- zca komendanta d/s. polit.-wych. – por. Mieczysław Narkiewicz,
- zca komendanta d/s. liniowych –ppor. Stanisław Zajkowski,
- wykładowcy szkolenia morskiego – por. Feliks Krawczyk i delegowani z MW- ppor. Kazimierz Wiśniewski, chor. Arteniusz Kot, st. bosm. Konstanty Paszkiewicz,
- wykładowca szkolenia liniowego – por. Jan Korczyński⁸.

W tym czasie oceniano, iż przy organizacji dwóch kursów w ciągu roku ilość elewów przeszkolonych w PSSM WOP zabezpieczy potrzeby formacji w zakresie stanowisk marynarskich. Natomiast kształcenie kadry podoficerskiej nadal realizowano w oparciu o kursy organizowane w SSM MW w Ustce. W dalszych planach uwzględniano też organizowanie tzw. starszych kursów (wyższych-trwających 4 miesiące) na bazie PSSM WOP w Gdańsku. W ten sposób, dzięki powołaniu własnej placówki szkoleniowej służba morska WOP uzyskała możliwość samodzielnego kształcenia kadr marynarskich dla potrzeb ochrony granicy na całym wybrzeżu.

Na kursie tzw. młodszym (od 18 stycznia do 13 kwietnia 1950 r.) w specjalności sygnalista, w SSM MW w Ustce program nauki obejmował przedmioty:

- przepisy sygnalizacji,
- kod wewnętrzny i międzynarodowy,
- nawigację,
- przepisy bezpieczeństwa na drogach morskich,
- alfabet Morse `a i semafor,
- wyszkolenie polityczno-wychowawcze,
- wyszkolenie morskie,
- wyszkolenie wojskowe,
- wyszkolenie ogólne.

Natomiast na kursie (starszym) w PSSM WOP w Gdańsku (od 22 maja do 16 października 1950 r.) w specjalności ster-sygnalista nauczano takich przedmiotów jak:

- nawigacja,
- sygnalizacja,

---

⁸ H. Kula, *Granica...*, s. 250.

- wiedza okrętowa,
- locja,
- przepisy drogi (żegluga),
- meteorologia,
- wykształcenie polityczne,
- wykształcenie morskie,
- wykształcenie wojskowe,
- wykształcenie ogólne⁹.

Z końcem 1950 r. służba morska WOP oprócz 14 oficerów o specjalności morskiej dysponowała też grupą kilkuset młodszych specjalistów i kilkudziesięcioma podoficerami, którzy ukończyli przeszkolenie w SSM MW w Ustce. Natomiast marynarze posiadający przeszkolenie morskie (po różnych kursach) stanowili w tym czasie ok. 42% całego personelu jednostek morskich WOP.

Ponieważ początkowo w szkole w Gdańsku szkolono niższy personel specjalistyczny (bez podoficerów), dlatego też zaistniała konieczność dostosowania i zmiany jej nazwy z PSSM WOP na SSM WOP. W związku z powyższym rozkazem dcy WOP nr 0131 z 7 lipca 1951 r. powołano SSM WOP. W skład komendy SSM WOP wchodził:

- komendant – kpt. mar. Aleksander Mickiewicz,
- zca komendanta ds. polit. – kpt. Józef Sośnierz,
- zca komendanta ds. liniowych – por. Aleksander Kołowski,
- dyrektor nauk – por. mar. Feliks Krawczyk,
- kwatermistrz – por. Józef Pencak.

Pierwszymi wykładowcami byli podoficerowie zawodowi m.in. st. bosm. Konstanty Paszkiewicz, st. bosm. Władysław Gajos i bosm. Włodzimierz Stajura¹⁰.

Komenda szkoły w pierwszym okresie funkcjonowania tej placówki napotykała na liczne trudności związane z przygotowaniem pomieszczeń do zakwaterowania i realizacją procesu nauczania. Do pełnienia funkcji socjalnych i dydaktycznych przystosowano je dzięki znacznemu wysiłkowi kadry i marynarzy, a urządzenia i pomoce naukowe pozyskiwano ze złomowisk w portach i stoczniach.

---

⁹ Świadectwa ukończenia kursów mar. Wł. Osieckiego (kopie w zbiorach autora).

¹⁰ *Kronika SSM WOP* (odpis w zbiorach autora), s. 2; Zobacz też T. Niedziela, *Szkoła Specjalistów Morskich WOP*, „Wojska Ochrony Pogranicza” – Jednodniówka Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych Środowiska WOP, s. 17.

TAB. 1. PRZYDZIAŁ MARYNARZY DO DYWIZJONÓW OP I INNYCH JEDNOSTEK PO ZAKOŃCZENIU SZKOLENIA W SSM WOP Z 30 PAŹDZIERNIKA 1955 R.

Lp.	Jednostka WOP	Dywizjon OP	Ilość przydzielonych marynarzy ze SSM WOP	Odsetek ogółu marynarzy
1.	12 BWOP (Szczecin)	Dywizjon OP Świnoujście	41	15,7
2.	12 BWOP (Szczecin)	Dywizjon Rzeczny Świnoujście	45	17,2
3.	15 BWOP (Koszalin)	Dywizjon OP Darłowo	61	23,4
4.	16 BWOP (Gdańsk)	Dywizjon OP Gdańsk-Westerplatte	67	25,7
5.	Baza Remontów i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP	Gdańsk-Westerplatte	25	9,6
6.	Marynarze pozostali w SSM WOP w charakterze instruktorów oraz do uzupełnienia obsady Ośrodka Wyszkolenia Poborowych	Gdańsk-Nowy Port	22	8,4
Ogółem			261	100

Źródło: ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 616/21, t. 61, Zarządzenie nr 037 szefa Sztabu WOP ppłk E. Dostojewskiego, dot. przydziału marynarzy po ukończeniu szkolenia w SSM WOP, s. 1–6.

Szkolenie pierwszego kursu SSM WOP (rocznik 1930) rozpoczęto w październiku 1951 r. Trwało ono 8 miesięcy i zostało zakończone w czerwcu 1952 r. Podczas realizacji programu nauki napotymano na wiele trudności, które wynikały głównie z braku wystarczającej ilości wykładowców, których zastępowali oficerowie dochodzący z dywizjonu OP stacjonującego na Westerplatte. Natomiast przedmioty ogólnokształcące wykładali nauczyciele z Liceum Ogólnokształcącego w Gdańsku – No-

wym Porcie. Na kursie tym uzyskano doświadczenie niezbędne do dalszej działalności dydaktyczno-wychowawczej placówki.

W charakterze słuchaczy kierowano do SSM WOP żołnierzy z lądowych brygad tej formacji. Jednak wkrótce stwierdzono, że przy typowaniu i doborze kandydatów występowało wiele nieprawidłowości, bowiem nie odpowiadali oni stawianym warunkom, zarówno pod względem stanu zdrowia jak i wykształcenia ogólnego. Dlatego też na pierwszym kursie słuchaczy w szkole szkolono ich tylko w dwóch specjalnościach ster-sygnalistów i motorzystów.

W 1952 r. na stanowisko komendanta szkoły wyznaczono por. mar. Feliksa Krawczyka – absolwenta Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej (OSMW) w Gdyni. W tym też roku grupę wykładowców szkoły zasilili absolwenci Politechniki Gdańskiej i Państwowej Szkoły Morskiej. W następnych latach byli to również oficerowie z Wyższej Szkoły Marynarki Wojennej (WSMW). Poprawiło to znacznie poziom wyszkolenia specjalistycznego słuchaczy.

W październiku 1953 r. obowiązki komendanta SSM WOP objął kpt. mar. Mieczysław Głusik. Od tego roku placówka szkoliła również podoficerów zawodowych na kursach starszych specjalistów morskich. Użytkiwali oni specjalności: dców motorówek, bosmanów okrętowych oraz kierowników maszyn.

Jesienią 1955 r. zakończono szkolenie kolejnego turnusu w SSM WOP, w związku z czym szef Sztabu WOP ppłk Eugeniusz Dostojewski nakazał dokonać podziału 261 (100%) wyszkolonych marynarzy i z dniem 30 października 1955 r. przenieść ich do dywizjonów OP i innych jednostek celem dalszego pełnienia służby. Najwięcej marynarzy z tego turnusu skierowano do Dywizjonu OP w Gdańsku-Westerplatte (16 Kaszubska BWOP-25,7%) oraz do Dywizjonu OP w Darłowie (15 Bałtycka BWOP-23,4%). Tylko do tych dwóch jednostek przydzielono 49,1% wyszkolonych marynarzy.

W roku 1959 na komendanta szkoły ponownie wyznaczono kmdr. ppor. Feliksa Krawczyka, natomiast jego z-cą ds. politycznych został kmdr. ppor. Józef Sośnierz.

Rozkazem dcy WOP nr 71 z 13 czerwca 1960 r. stanowisko komendanta objął kmdr ppor. Kazimierz Kornaga, a funkcję zcy ds. wyszkolenia kpt. mar. Piotr Wyrwicz.

Szkolenie wcielonych poborowych, które miało miejsce w SSM WOP jesienią 1960 r. odbywało się w dwóch grupach, z podziałem na służbę ma-

rynarzy trwającą 3 lata i 2 lata. Łącznie do SSM WOP wcielono 660 marynarzy, wśród których było 496 poborowych służby trzyletniej i 164 służby dwuletniej. Szkolenie każdej z nich organizowano w inny sposób.

Pierwszą grupę (496) szkolono na miejscu w SSM WOP wg wytycznych Szefostwa Służby Morskiej WOP, natomiast drugą grupę (164) po umundurowaniu i ujęciu na ewidencję SSM WOP w terminie do 1 listopada 1960 r. kierowano do dyspozycji dca 15. Bałtyckiej BWOP (w Koszalinie), z przeznaczeniem do m. Lębork, celem szkolenia w ramach Ośrodka Szkolenia Poborowych (OSP) tej brygady.

Następnie poborowych wytypowanych do 15. Bałtyckiej BWOP przewożono do Lęborka pod opieką oficerów (delegowanych z 15. Bałtyckiej BWOP) w grupach 20–30 osób (w miarę jak przybywali z Wojskowych Komend Rejonowych-WKR) pociągami PKP.

Natomiast dca Bałtyckiej BWOP poborowych przybyłych ze SSM WOP ujmował na ewidencję i zaopatrzenie jednostki i organizował szkolenie na ogólnych zasadach, jako oddzielny pododdział przy OSP BWOP, z przeznaczeniem na uzupełnienie pododdziałów dywizjonów OP¹¹.

W dekadzie lat 60. XX w. proces szkolenia w SSM WOP realizowano według wcześniejszego schematu, od którego tylko sporadycznie zdarzały się odstępstwa. W roku szkolnym 1962/1963 przedstawiał się on następująco.

Z początkiem stycznia (3–6 stycznia 1962 r.) zakończono szkolenie ośrodka poborowych i przeprowadzono egzaminy końcowe. Szkolenie specjalistyczne rozpoczęto od 8 stycznia w ośmiu specjalnościach:

- artylerzystów,
- sygnalistów,
- radiotelegrafistów,
- dalmierzystów,
- drenażystów,
- elektryków,
- motorzystów.

Proces szkolenia został zakłócony epidemią „ospy”, w związku z czym od 25 kwietnia kadrę i marynarzy objęto kwarantanną, która trwała do 28 maja. Podczas kwarantanny realizowano normalnie program szkolenia, który ukończono w planowanym czasie. Egzaminy końcowe prze-

---

¹¹ ASG w Szczecinie, Akta DWOP, sygn. nr 1606, t. 41, Pismo szefa Sztabu WOP płk. Tadeusza Tymickiego do dowódcy 15. BBWOP i komendanta SSM WOP z 19.10.1960 r., s. 1–2.

prowadzono od 20 do 25 lipca. Natomiast od 28 lipca do 8 sierpnia cały skład osobowy marynarzy skierowano na planowe urlopy. Po powrocie, od 10 sierpnia do 12 września marynarze uczestniczyli w akcji żniwnej w Państwowych Gospodarstwach Rolnych (PGR) na terenie ówczesnego województwa gdańskiego. Dopiero 12 września rozesłano ich do poszczególnych dywizjonów, celem dalszego pełnienia służby¹².

TAB. 2. ILOŚĆ MARYNARZY I KADRY SKIEROWANEJ DO INSPEKTORATÓW I PGR 13 SIERPNI 1963 R.

Lp.	Nazwa inspektoratu	Ilość PGR	Ilość skierowanych do pracy marynarzy	Ilość kadry
1.	Inspektorat Olszynka	8 PGR	85	8
2.	Inspektorat Pruszcz Gdański	9 PGR	140	9
3.	Inspektorat Malbork	9 PGR	155	9
4.	Inspektorat Starogard Gdański	1 PGR	20	1
Ogółem		27	40	27

Źródło: ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1670, t. 7, Rozkaz dzienny komendanta SSM WOP nr 191/62 z 15. 08.1962 r., s. 1-4.

W pracach na rzecz rolnictwa uczestniczyli zarówno marynarze skierowani z poszczególnych dywizjonów OP jak i kadra oraz marynarze ze SSM WOP w Gdańsku – Nowym Porcie.

W ramach tej pierwszej grupy z dywizjonów przybyło łącznie 13 sierpnia 1962 r.-61 marynarzy i 1 oficer (Dywizjon OP Świnoujście-33 marynarzy i 1 oficer, Dywizjon OP Kołobrzeg-10 marynarzy i Dywizjon OP Gdańsk-Westerplatte-18 marynarzy).

Natomiast w tym samym dniu, do 27 PGR w ramach czterech Inspektoratów skierowano ogółem 400 marynarzy pod nadzorem 27 osób kadry.

Proces szkolenia realizowany w tej placówce często stwarzał dla jej słuchaczy określone problemy związane z przyswojeniem sobie niełatwej, specjalistycznej wiedzy i umiejętności praktycznych. Swój pobyt w SSM WOP na początku lat 60. XX w. tak wspomina jeden z jej słuchaczy.

¹² Ibidem.

„(...) Szkoła Specjalistów Morskich WOP okazała się szkołą nie tylko z nazwy. Sale wykładowe, pomoce naukowe, zeszyty... Niemal jak na uczelni. Ci mniej obeznani z problematyką marynistyczną musieli się nieźle napocić nad przyswojeniem materiału (a przecież był to początek lat sześćdziesiątych i niewielu z nas legitymowało się maturą).

Rozumieliśmy, że regulamin służby okrętowej musimy znać, nasza specjalność również nie może być nam obca, ale po co jest potrzebna znajomość takielunku na statku żaglowym, skoro mamy pływać na opeciakach lub pocziwych kapuniach. Dopiero w przyszłości miało się okazać, że wszystko co nam kładziono do głowy (czasem przy pomocy nóg), jest niezbędne w niełatwej marynarskiej służbie w ochronie granicy morskiej.

Wykłady przerywane mieliśmy od czasu do czasu bardziej dla nas atrakcyjną praktyką na okrętach. Jako przyszły artylerzysta, miałem okazję brać udział w strzelaniu z broni pokładowej i rzucaniu bomb głębinowych (...)”¹³

Również w tym czasie, marynarze dla potrzeb WOP w niektórych specjalnościach byli szkoleni w Ośrodku Szkolenia Specjalistów Morskich MW w Ustce. Np. 19 kwietnia 1963 r. z czasowego ubycia po ukończeniu kursu w Ustce powróciło do II kompanii SSM WOP w Gdańsku łącznie 23 marynarzy w tym: 10 radarzystów, 8 elektryków nawigacyjnych i 5 hydroakustyków¹⁴.

Natomiast jesienią 1963 r., zgodnie z zarządzeniem zcy dcy WOP ds. morskich po zakończeniu szkolenia w SSM WOP skierowano 249 marynarzy (100%) wyszkolonych w sześciu specjalnościach do poszczególnych nadmorskich BWOP celem dalszego pełnienia służby wojskowej. W ramach tego turnusu najwięcej wyszkolono marynarzy w specjalności motorzysta – 30,1% (75) i artylerzysta – 26,1% (65).

Rozwijająca się od 1959 r. współpraca pomiędzy SSM WOP a kopalnią „Czeladź” zaowocowała decyzją o ufundowaniu przez górników i społeczeństwo ówczesnego powiatu będzińskiego sztandaru dla wopistów. Sztandar wręczono 22 marca 1964 r. (tj. 5 dni wcześniej niż data znajdująca się na płacie sztandaru – 27 marca 1964 r.). Odbędzie się to podczas uroczystości obchodów 19. rocznicy wyzwolenia Gdańska na ul. Długiej. Sztandar przekazano na ręce ówczesnego komendanta szkoły – kmdra por. Kazimierza Kornagi¹⁵.

¹³ J. Wiczorek, *Wachta pod wopowską banderą*, „Granica” 1986, nr 16, s. 11.

¹⁴ ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1671, t. 20, Rozkaz dzienny komendanta SSM WOP kmdra por. K. Kornagi nr 93/63 z 20.04.1963 r., s. 1.

¹⁵ Ibidem.

TAB. 3. PRZYDZIAŁ MARYNARZY WG POSIADANYCH SPECJALNOŚCI DO BWOP PO ZAKOŃCZENIU SZKOLENIA W SSM WOP Z 19 WRZEŚNIA 1963 R.

Lp.	Specjalność marynarzy	Brygada WOP			Razem marynarzy w specjalności	Odsetek ogółu marynarzy
		Pomorska BWOP (Szczecin)	Bałtycka BWOP (Koszalin)	Kaszubska BWOP (Gdańsk)		
1.	Sternicy	10	14	31	55	22,1
2.	Artylerzyści	16	28	21	65	26,1
3.	Radiooperatorzy UKF	6	5	10	21	8,4
4.	Sygnaliści	8	6	15	29	11,7
5.	Elektrycy	10	-	14	24	9,6
6.	Motorzyści	20	23	32	75	30,1
	Ogółem	70	56	123	249	100

Uwaga: ponadto 1 marynarz otrzymał przydział do Szefostwa Służby Morskiej WOP.

Źródło: ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1671, t. 20, Rozkaz komendanta SSM WOP kmdra por. K. Kornagi nr 220 z 19.09.1963 r., s. 1.

W roku 1964 szkolenie specjalistyczne w SSM WOP trwało od 8 stycznia do 1 sierpnia. Po zdaniu egzaminów cały stan osobowy wyjechał na akcję żniwną do ówczesnego województwa koszalińskiego. Po jej zakończeniu marynarze udali się na urlopy planowe, a następnie zostali rozesłani do poszczególnych dywizjonów.

Należy również wspomnieć, że w okresie kilkunastu lat działalności SSM WOP w Gdańsku – Nowym Porcie oprócz przygotowania kilkutyśięcnej grupy marynarzy w różnych specjalnościach, dla potrzeb Służby Morskiej WOP, służyła pomocą w szkoleniu morskim funkcjonariuszy ówczesnej Milicji Obywatelskiej (MO). Właśnie w tej placówce nowe kwalifikacje uzyskiwali inni funkcjonariusze resortu Spraw Wewnętrznych. W październiku 1964 r. Komenda Wojewódzka MO w Gdańsku skierowała na 6. miesięczny kurs w specjalności sternik-motorzysta – 10 funkcjonariuszy MO z ówczesnego województwa gdańskiego.

TAB. 4. WYKAZ FUNKCJONARIUSZY MO SKIEROWANYCH NA KURS STERNIKA W SSM WOP W GDAŃSKU Z 16 PAŹDZIERNIKA 1964 R.

Lp.	Stopień imię i nazwisko funkcjonariusza MO	Jednostka MO kierująca na przeszkolenie
1.	Sierż. Leon Kaczmarcki	Komisariat Wodny MO
2.	Plut. Adam Bojczuk	Komisariat Wodny MO
3.	Kpr. Mirosław Brzeziński	Komisariat Wodny MO
4.	Kpr. Konrad Ronkowski	Komisariat Wodny MO
5.	Plut. Alfons Wiśniewski	KM i PMO w Elblągu
6.	Plut. Jan Piwko	KPMO w Pucku
7.	Kpr. Zdzisław Tokarski	KPMO w Malborku
8.	Kpr. Jan Zdyb	KPMO w Nowym Dworze Gdańskim
9.	Plut. Zbigniew Czarkowski	KPMO w Łęborku
10.	Kpr. Konrad Zander	KMMO w Gdyni

Źródło: ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP w Gdańsku, sygn. nr 1672, t. 2, Pismo zcy komendanta MO województwa gdańskiego ppłk Cz. Łuszczynskiego do Komendanta SSM WOP z 16.10.1964 r., s. 1.

W połowie lat 60. proces nauczania w SSM WOP realizowano na podobnych zasadach. W 1965 r. szkolenie podstawowe (tzw. unitarne) marynarze zakończyli 4 – 6 stycznia. W kolejnych tygodniach szkolenia słuchacze uzyskiwali następujące specjalności:

- warsztatowców (egzamin y 22 – 23 lutego),
- kucharzy (egzamin y 29 – 30 marca),

- ster-motorzystów dla potrzeb ówczesnej Milicji Obywatelskiej (MO – egzaminy 12-14 kwietnia),
- starszych specjalistów (egzaminy 27 – 30 kwietnia),
- artylerzystów (egzaminy 24 – 26 maja),
- „fonistów” (egzaminy 24 – 26 maja).

Ponadto 23 maja 1965 r. odbyły się egzaminy dla pracowników Polskiej Akademii Nauk (PAN), uczestniczących w eksternistycznym kursie żegluga śródlądowej.

W połowie lat 60. nastąpiły zmiany organizacyjne w WOP, które objęły również nadmorskie brygady tej formacji. Dotychczas funkcjonujące w strukturach organizacyjnych nadmorskich BWOP dywizjony OP zostały z nich wyłączone, a na ich bazie utworzono nową jednostkę wojskową – 6. Brygadę Okrętów Pogranicza (6. BOP) w Gdańsku – Nowym Porcie. Jak stwierdził w wydanym na tę okoliczność rozkazie ówczesny dca 6. BOP kmdr Henryk Romanek:

„(...) Powołanie z dniem 1 kwietnia 1966 r. 6. Brygady Okrętów Pogranicza podyktowane było troską Partii (Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej-PZPR-I.B, I.S.) i Kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej o umocnienie ludowej obronności kraju i należyte zabezpieczenie granicy morskiej państwa (...)”¹⁶.

Równocześnie od 1 lipca 1965 r. WOP podporządkowano pod względem operacyjnym Ministerstwu Obrony Narodowej (MON), a od 1 stycznia 1966 r. pod względem gospodarczym, w związku z czym MW przyjęła jej składniki majątkowe, inwestycje i jednostki pływające. Zgodnie z rozkazem MON nr 98/Org. z 10 września 1965 r. polecenie to dotyczyło również SSM WOP w Gdańsku¹⁷.

W tym czasie obsadę etatową SSM WOP stanowiło 485 wojskowych w tym: 44 oficerów, 21 podoficerów zawodowych, 19 podoficerów zsw, 11 szeregowych i 390 elewów¹⁸.

---

¹⁶ ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1674, t. 1, Rozkaz dowódcy 6. BOP nr 013 z 1.04.1966 r. w sprawie sformowania 6 Brygady Okrętów Pogranicza, s. 1; zobacz też I. Bieniecki, *Wojska Ochrony Pogranicza w systemie ochrony i obrony granicy morskiej Polski w latach 1965-1991*, Słupsk 2015, s. 370.

¹⁷ AMW w Gdyni, Akta MBOP, sygn. nr 3541/75, t. 31, Protokół zdawczo-odbiorczy, s.1-5; oraz t. 3, Rozkaz dowódcy MW nr 70/DMW z 19.11.1965 r. w sprawie przyjęcia na zaopatrzenie jednostek służby morskiej WOP, s. 1-4.

¹⁸ ASG w Szczecinie, Akta DWOP, sygn. nr 1611, t. 72, Wykaz jednostek szkolnych Wojsk Wewnętrznych bezpośrednio podległych Głównemu Inspektorowi Obrony terytorialnej z 17.07.1965 r., s. 1.

Na podstawie zachowanych dokumentów archiwalnych można uznać, że warunki życia i służby marynarzy w tym czasie w tej placówce były stosunkowo dobre. W końcu grudnia 1965 r. tak oceniał je ówczesny st. pomocnik szefa Służby Zdrowia MW kmdr por. lek. Reginald Łuczko:

„(...) Stan sanitarno-epidemiologiczny SSM WOP jest zadowolający. Marynarze zakwaterowani są w pomieszczeniach koszarowych murowanych. Zagęszczenie marynarzy (...) – jedna osoba na 3 metry kwadratowe. Ciepłota sal prawidłowa (ogrzewanie centralne), oświetlenie elektryczne. Budynek koszarowy wyposażony w urządzenia sanitarne, sprawne. Ubikacje skanalizowane, umywalnie typu korytowego o odpowiedniej ilości kranów (...)”¹⁹.

Również stan sanitarny bloku żywnościowego był zadowolający. Szkoła posiadała własną kuchnię we wzorowym stanie sanitarnym. Jakość przygotowywanych potraw uznano, jako dobrą smakowo i kalorycznie. Szkoła posiadała własne magazyny żywnościowe, które utrzymano właściwie pod względem sanitarnym. Zaopatrywanie w produkty żywnościowe odbywało się na bieżąco z zakładów położonych na terenie Gdańska. Dowóz tych produktów odbywał się taborem producentów lub własnym odpowiednio do tego przystosowanym.

Jako dobry uznano również stan zdrowia marynarzy zsw. W okresie ostatnich lat nie notowano większych zachorowań na choroby zakaźne czy zatrucia pokarmowe. Szkoła dysponowała własnym ambulatorium gdzie przyjmował etatowy lekarz oraz własnym punktem aptecznym. Leczenie stacjonarne odbywało się w Izbie Chorych funkcjonującej na terenie sąsiedniej jednostki – Kaszubskiej Brygadzie WOP, podobnie jak lecznictwo stomatologiczne. SSM WOP dysponowała natomiast własną pracownią protetyki stomatologicznej, która była urządzona wzorowo i jak na lata 60. XX w. była wyposażona w nowoczesny i odpowiedni sprzęt. Średni wskaźnik zgłoszeń ambulatoryjnych marynarzy kształtował się na poziomie 20 osób dziennie. Do najczęściej występujących schorzeń zaliczano choroby wynikające z przeziębienia oraz górnych dróg oddechowych. Również stan zdrowia kadry oraz członków rodzin nie budził zastrzeżeń, a lecznictwo ambulatoryjne oraz zamknięte odbywało się w Wojewódzkim Zarządzie Służby Zdrowia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW) w Gdańsku²⁰.

¹⁹ ASG w Szczecinie, Akta DWOP, sygn. nr 2278, t. 28, Stan sanitarno-epidemiologiczny i zdrowotny pododdziałów WOP przekazanych do MW na 32.12.1965 r. (zał. nr 6), s. 1.

²⁰ Ibidem, s. 1–4.

Utworzenie szkoły 6. BOP miało zapewnić przygotowanie marynarzy-specjalistów do bezpośredniego wykonywania obowiązków na okrętach, w takich specjalnościach jak:

- sternicy,
- artylerzyści,
- ster-motorzyści,
- motorzyści,
- radiotelegrafiści,
- sygnaliści.
- elektrycy okrętowi,
- załoganci motorówek rzecznych dla potrzeb Pomorskiej i Lubuskiej Brygady WOP,
- kucharze okrętowi.

Ponadto szkoła miała organizować podwyższanie kwalifikacji w ramach następujących kursów nieetatowych:

- kursów dców jednostek pływających t. „KP” i bosmanów okrętowych (20 kursantów),
- kursów kierowników maszyn (20 kursantów),
- kursów podoficerskich-specjalistów zsw (21 kursantów),
- kursów ster-motorzystów dla potrzeb Pomorskiej i Lubuskiej Brygady WOP (20 kursantów)²¹.

Należy podkreślić, że w tak specyficznej jednostce, jaką była 6. BOP, równocześnie ze specjalistycznym szkoleniem morskim, marynarze szkolili się z zasad służby granicznej na morzu, a w szczególności z:

- zasad organizacji służby ochrony granicy na morzu,
- rodzajów przestępstw granicznych,
- rodzajów służby okrętów pogranicza,
- sposobów dokonywania kontroli statków (przez grupy kontrolne),
- sposobów zatrzymywania i konwojowania statków obcych.

W tym czasie SSM WOP dysponowała bazą dydaktyczną w postaci następujących gabinetów szkoleniowych:

- działu nawigacyjnego,
- działu artyleryjskiego (gabinet sprzętu artyleryjskiego i broni podwodnej),
- działu obserwacji i łączności (3 gabinety „radio” i jeden sygnałowy),
- działu mechanicznego (gabinet silnikowy i siłownia),

---

²¹ Ibidem, t. 7, Pismo do szefa WOP płk. M. Dębickiego zawierające uzasadnienie do projektu etatu szkoły 6. Brygady OP z 28.04.1966 r., s. 1–6.

- działu elektrycznego (gabinet szkoleniowy i akumulatorownia),
- działu wiedzy okrętowej i teorii budowy okrętu.

Ówczesny dca 6. BOP-kmdr Romanek przedstawiając uzasadnienie do projektu etatu szkoły 6. BOP (28 kwietnia 1966 r.) stwierdził, że dla należytego działania jednostki konieczne było pozostawienie szkoły w składzie 6. BOP²². Taka potrzeba wynikała z faktu, że placówka ta przygotowywała wysoko kwalifikowanych specjalistów niezbędnych do obsługi i eksploatacji nowoczesnych i skomplikowanych urządzeń okrętowych.

Tego rodzaju specjalistów nie można było wyszkolić na okrętach WOP przy jednoczesnym utrzymaniu niezbędnej w służbie granicznej wysokiej gotowości bojowej. W jego ocenie proces nauczania specjalistycznego w szkole był ściśle powiązany z całokształtem zagadnień dotyczących służby granicznej, co stanowiło podstawę przy wykonywaniu zadań w ochronie granicy²³.

Wraz z powołaniem 6. BOP – późniejszej MBOP (utworzonej na podstawie zarządzeniem szefa Szt. Gen. nr 135/Org. z 22 grudnia 1965 r.) w dalszym ciągu przewidywano w jej strukturze funkcjonowanie placówki szkolącej podoficerów i marynarzy. Sformowanie nowej jednostki zlecono szefowi WOP w porozumieniu z dcą MW, a w jej składzie oprócz dowództwa i trzech dywizjonów utworzono SSM WOP z miejscem postoju w Gdańsku – Nowym Porcie, która dotychczas była podporządkowana Szefostwu Służby Morskiej WOP²⁴.

Dlatego też zgodnie z zarządzeniem Głównego Inspektora Szkolenia MW organizowano tzw. system szkolenia „06”, który polegał na tym, że wcielenie, szkolenie i rozesłanie marynarzy po przeszkoleniu zamykało się w 6 miesiącach. W związku z tym okres szkolenia nie dzielił się już na szkolenie unitarne i szkolenie specjalistyczne. Zachowywano ciągłość szkolenia przez 5 miesięcy z tym, że w pierwszych 6 tygodniach zwracano większą uwagę na szkolenie wojskowe (ogólne).

W 1966 r. program szkolenia kursu młodszych specjalistów w SSM WOP obejmował 107 dni nauki po 7 godzin nauki dziennie, co dawało ogółem 749 godz. (100%). Z tej liczby najwięcej bo aż 62% czasu (468 go-

²² I. Bieniecki, *Noty biograficzne – Komandor Henryk Romanek*, „Przegląd Morski” nr 7-8 z 2002 r., s. 136-137.

²³ ASG w Szczecinie, Akta Szefostwa WOP, sygn. nr 1836, t. 6, Uzasadnienie do projektu etatu szkoły 6. BOP z 28.04.1966 r., s. 1-6.

²⁴ Ibidem, sygn. nr 3541/75, t. 3, Zarządzenie GIOT nr 28/org. z 25.02.1966 r. w sprawie reorganizacji jednostek morskich WOP, s. 1-2.

dzin) przypadało na szkolenie specjalistyczne, 26% (193 godziny) na wyszkolenie wojskowe i 12% (88 godzin) na szkolenie polityczne.

Marynarze zdobywali kwalifikacje w siedmiu specjalnościach: sternika, artylerzysty, sygnalisty, radiotelegrafisty, motorzysty, elektryka i ster-sygnalisty. Kurs młodszych specjalistów w 1966 r. ukończyło 236 absolwentów²⁵.

W maju 1966 r. w skład SSM WOP wchodziły następujące komórki organizacyjne i pododdziały:

- komenda,
- sekcja polityczna,
- wydział szkolenia,
- izba chorych,
- trzy kompanie szkolne.

Etatowy stan osobowy SSM WOP w tym czasie wynosił: 44 oficerów, 40 podoficerów i 401 marynarzy. Razem 485 wojskowych i 1 pracownik cywilny.

Marynarzy dla potrzeb ochrony granicy morskiej szkolono w sześciu specjalnościach: sterników, artylerzystów, radiotelegrafistów, sygnalistów, motorzystów i elektryków okrętowych²⁶.

W połowie 1966 r., a więc tuż przed rozwiązaniem SSM WOP organizowano w niej jeszcze nieetatowe kursy podoficerskie dla marynarzy z jednostek pływających dywizjonów OP. W celu właściwego przygotowania i rozpoczęcia szkolenia kursantów komendant SSM WOP wyznaczył obsadę personalną oficerów i podoficerów na czas trwania kursu, w składzie którego występowały dwa plutony. Obsadę kursu podoficerskiego stanowili:

- dca kursu-kpt. mar. Tadeusz Nowacki,
- zca dcy ds. polit. kpt. Tadeusz Pałka,
- szef kursu – bosmat Tadeusz Wójcik,
- dca 1. plutonu – por. mar. Zdzisław Tryksza,
- pomocnik dcy 1 plutonu – bosmat Stanisław Bijas,
- dca 2. plutonu – ppor. mar. Ryszard Brąszewski,
- pomocnik dcy 2. plutonu – bosmat Tadeusz Tyrąła.

---

²⁵ Ibidem, sygn. nr 3541/75, t. 8, Zestawienie wyników egzaminów końcowych kursu młodszych specjalistów SSM WOP za 1966 rok; oraz Program szkolenia marynarzy SSM WOP (zał. nr 1), s. 1–5.

²⁶ Archiwum Instytucji MON (dalej AIMON) w Modlinie, Akta GIOT, sygn. nr 21/91, t. 142, Notatka służbowa szefa ZPWW płka J. Puławskiego dotycząca 6. BOP z 10.05.1966 r., s. 2.

W ramach tego kursu szkoleniem objęto 35 marynarzy przysłanych z dywizjonów OP, organizując z nich dwa plutony. Kurs podoficerski trwał od 1 sierpnia 1966 r. do 4 października 1966 r. Egzaminy końcowe przeprowadziła powołana w tym celu komisja od 5 do 7 października 1966 r.²⁷

Ostatni kurs starszych specjalistów morskich WOP przeprowadzono od 15 listopada 1966 r. do 15 marca 1967 r. (4 miesiące). Do egzaminów końcowych przystąpiło 24 kierowników maszyn oraz 20 dców²⁸.

Egzaminy na ostatnim kursie młodszych specjalistów trwały trzy dni (od 22 marca-24 marca 1967 r.) i objęto nimi marynarzy w (siedmiu) specjalnościach: motorzysta, sternik, artylerzysta, sygnalista, elektryk, radiotelegrafista i ster-motorzysta. Szkolenie specjalistów morskich WOP zakończono 30 marca 1967 r. i po egzaminach skierowano ich do dywizjonów, celem dalszego pełnienia służby.

Zarządzenie szefa Szt. Gen. WP nr 0150/ Org. z 6 grudnia 1966 r. nakazywało zakończyć szkolenie specjalistów morskich w WOP i rozformować SSM WOP w Gdańsku – Nowym Porcie. Na jego podstawie Główny Inspektor Obrony terytorialnej (GIOT) – wiceminister ON gen. dyw. Grzegorz Korczyński polecił w terminie do 31 marca 1967 r. zakończyć szkolenie specjalistów morskich wcielenia jesiennego 1966 r. dla potrzeb WOP i w terminie do 31 maja 1967 r. rozformować SSM WOP. Od tej pory młodszych specjalistów dla potrzeb służby morskiej WOP pozyskiwano z absolwentów CSS MW w Ustce, szkoląc ich następnie na nieetatowych kursach, w zakresie przygotowania do wykonywania zadań w ochronie granicy morskiej. Jednocześnie baza szkoleniowa SSM WOP miała zostać przekazana MW, po wcześniejszym ustaleniu z Dowództwem MW niezbędnych potrzeb dla zorganizowania bazy szkoleniowej 6. BOP²⁹.

Dwa miesiące później (31 maja 1967 r.) komisja pod przewodnictwem kmdra H. Romanka (dcy MBOP) rozformowała SSM WOP w Gdańsku,

²⁷ ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1674, t. 7, Rozkaz organizacyjny komendanta SSM WOP kmdra por. Z. Nowosieleckiego nr 018 z 1.08.1966 r. w sprawie organizacji i obsady nieetatowego kursu podoficerskiego, s. 1.

²⁸ Archiwum MW (dalej AMW) w Gdyni, Akta MBOP, sygn. nr 3541/75, t. 56, Protokół z egzaminów końcowych kursu starszych specjalistów morskich WOP z 28.03.1967 r., s. 1-4; oraz Protokół z egzaminów młodszego kursu SSM WOP z 18.07.1967 r., s.1-6.

²⁹ AIMON w Modlinie, Akta GIOT, sygn. nr 21/91, t. 113, zarządzeni GIOT nr 042/Org. z 11.02.1967 r. w sprawie zakończenia szkolenia specjalistów morskich w WOP oraz rozformowania SSM WOP, s. 1-3.

istniejącą dotychczas według etatu 348/36. Sztandar rozformowanej szkoły przekazano 22 czerwca 1967 r. do Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Zgodnie z zarządzeniem szefa Szt. Gen. (nr 0150/Org. z 6 grudnia 1966 r.) w sprawie przeformowania CSS MW im. Franciszka Zubrzyckiego oraz przejściem szkolenia specjalistów morskich WOP dla 6. BOP i bazy szkoleniowej SSM WOP komendant CSS MW

w Ustce otrzymał polecenie opracowania planu przedsięwzięć związanych z przeformowaniem CSS MW i przejściem bazy szkoleniowej z SSM WOP oraz szkolenia specjalistów morskich dla potrzeb 6. BOP. Szkolenie specjalistów dla potrzeb WOP miało się rozpocząć od wcielenia wiosną 1967 r.³⁰

Jednocześnie w porozumieniu ze Sztabem Głównym MW ustalono zasady szkolenia specjalistów morskich dla potrzeb 6. BOP. Na pierwszym kursie po rozwiązaniu SSM WOP – MW szkoliła 170 marynarzy dla potrzeb WOP w CSS MW w Ustce. We wrześniu absolwenci tej szkoły mieli zostać przeszkoleni na nietatowym kursie granicznym przy Sztapie 6. BOP w Gdańsku, w zakresie przygotowania ich do wykonywania zadań w ochronie granicy morskiej³¹.

W dniu 28 września 1967 r. po odbytych przeszkoleniu w specjalnościach morskich w Ustce do Morskiej Brygady Okrętów Pogranicza skierowano 128 marynarzy celem dalszego pełnienia służby wojskowej. Posiadali oni przeszkolenie w 15 specjalnościach morskich (w tym m.in.: motorzystów – 23, radiotelegrafistów – 21, obsługa PKM – 13, sygnalistów – 11)³².

W październiku 1967 r. kurs szkolenia granicznego w MBOP ukończyło ogółem 150 marynarzy, z których skierowano do Kaszubskiego dOP – 58, Bałtyckiego dOP – 47, Pomorskiego dOP – 44 i Eskadry Lotnictwa Rozpoznawczego WOP (ELR WOP) – 1 (19 i 20 października 1967 r.)³³.

---

³⁰ AMW w Gdyni, Akta DMW, sygn. Nr 3612/79, t. 3, Rozkaz dowódcy MW wiceadmirała Z. Studzińskiego nr 04/Org. z 7. 01.1967 r. w sprawie przeformowania CSS MW im. Franciszka Zubrzyckiego z etatu nr 35/422 na etat nr 35/465 oraz przyjęcia szkolenia specjalistów morskich dla 6. BOP i bazy szkoleniowej SSM WOP, s. 1. Jednocześnie do 31 maja 1967 r. CSS MW przeformowano z etatu nr 35/422 na etat nr 35/465 o etatowym stanie osobowym 1 824 żołnierzy i 28 pracowników cywilnych.

³¹ Ibidem, t. 53, Sprawozdanie z rozformowania SSM WOP z 23.06.1967 r., s. 1.

³² AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 58, Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 227/67 z 28.09.1967 r., s. 1.

³³ AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 58, Rozkaz dzienny dowódcy nr 243/67 z 19.10.1967 r., s. 1; oraz Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 244/67 z 20.10.1967 r., s. 1

Natomiast 2 kwietnia 1968 r. z CSS MW w Ustce przybyło ogółem 144 (100%) marynarzy w 16 specjalnościach, których przyjęto na ewidencję i zaopatrzenie MBOP. W tej grupie największy odsetek stanowili motorzyści – 25,7% (37) i radiotelegrafisci – 12,5% (18).

TAB. 5. LICZBA I SPECJALNOŚCI MARYNARZY Z CSS MW W USTCE SKIEROWANYCH DO MBOP 2 KWIEŃNIA 1968 R.

Specjalność marynarzy	Liczba marynarzy	Specjalność marynarzy	Liczba marynarzy
Motorzyści	37	Elektrycy nawigacyjni	7
Radiotelegrafisci	18	Radarzyści	5
Sternicy	14	Kucharze	5
Sygnaliści	14	Obsługa okręt. komór amunicyjnych	5
Artyleria małego kalibru	10	Chemicy okrętowi	3
Elektrycy okrętowi	8	Telegrafisci	2
Drenarzyści	8	Radiomechanik	1
Minerzy	7		
Ogółem 144			

Źródło: AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541,75, t. 101, Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 78/68 z 2.04.1968 r., s. 1-7.

Po ukończonym kursie granicznym w MBOP – 17 października 1968 r. skierowano do służby 3-letniej ogółem 134 marynarzy z tego: do Pomorskiego dOP – 44, do Bałtyckiego dOP – 44 i do Kaszubskiego dOP – 46³⁴.

Kursy ze szkolenia granicznego dla specjalistów morskich wyszkolonych w Ustce dla potrzeb WOP organizowano również w latach późniejszych. Np. ramowy plan szkolenia kursu młodszych specjalistów morskich WOP (tzw. granicznego) zorganizowany w MBOP od 3 do 18 kwietnia 1969 r. (4 plutony) uwzględniał ogółem 70 godz. (100%) szkolenia. Z tej liczby najwięcej czasu przeznaczano na szkolenie graniczne – 65,7% (46 godz.) i szkolenie polityczne – 11,4 % (8 godz.). Taki sam program szkolenia realizowano jesienią od 6 do 20 października 1969 r.³⁵

³⁴ AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 102, Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 243/68

³⁵ AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 18, Plan ramowy szkolenia kursu młodszych specjalistów morskich WOP od 3.04. do 18.04.1969 r. oraz od 6.10. do 20.10.1969 r., s. 1.

I chociaż w drugiej połowie lat 60. XX w., zgodnie z decyzją przełożonych, rozwiązano SSM WOP to jednak MBOP nadal istniała i prowadziła działalność w ochronie granicy morskiej PRL. Została ona rozwiązana wraz z rozformowaniem WOP, co nastąpiło 15 maja 1991 r.³⁶

TAB. 6. RAMOWY PLAN SZKOLENIA KURSU MŁODSZYCH SPECJALISTÓW MORSKICH WOP W MBOP ZORGANIZOWANY OD 3 DO 18 KWIETNIA 1969 R.

Dział szkolenia	Liczba godzin szkolenia	Odsetek ogółu godzin szkolenia
Szkolenie graniczne	46	65,7
Szkolenie polityczne	8	11,4
Regulaminy	5	7,1
Przepisy o zachowaniu tajemnicy wojskowej i państwowej	4	5,7
Wychowanie Fizyczne	4	5,7
Musztra	3	4,3
Ogółem godzin szkolenia	70	100

Źródło: AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 18, Plan ramowy szkolenia kursu młodszych specjalistów morskich WOP od 3 do 18.04.1969 r., s. 1.

PODSUMOWANIE

Oceniając działania zmierzające do utworzenia własnego szkolnictwa dla potrzeb służby morskiej WOP należy stwierdzić, iż dopiero po upływie 5 lat od chwili powstania tej formacji (w 1950 r.) udało się powołać specjalistyczną placówkę dydaktyczną. Początkowo wyszkolony w niej personel morski stanowił wojskowe załogi dotychczas półcywilnych jednostek pływających pod zieloną banderą.

W okresie kilkunastu lat swojej działalności SSM WOP w Gdańsku wykształciła znaczną, bo kilkutysięczną grupę marynarzy w różnych specjalnościach, którzy systematycznie zasilali załogi jednostek pływających tej formacji. Nowe kwalifikacje uzyskiwały w niej również osoby cywilne oraz inni funkcjonariusze resortu Spraw Wewnętrznych.

Za bezpośrednią przyczynę, która wpłynęła na rozwiązanie SSM WOP należy uznać konieczność utrzymywania przez ówczesną MW dwóch

³⁶ I. Bieniecki, *Wojska Ochrony Pogranicza w systemie ochrony i obrony granicy morskiej Polski w latach 1965–1991*, Słupsk 2015, s. 376.

ośrodków szkolenia specjalistów morskich (w Ustce i w Gdańsku), po przeprowadzonej reorganizacji WOP i zmianie podporządkowania tej formacji pod MON, co miało miejsce w połowie lat 60. Funkcjonowanie w tym czasie dwóch szkół wojskowych o podobnym profilu szkolenia marynarzy nie miało racjonalnego uzasadnienia, w związku z czym jedna z nich uległa likwidacji (w Gdańsku).

Należy jednak stwierdzić, że funkcjonowanie tej placówki przyniosło wymierne korzyści dla gospodarki narodowej. Oprócz prac realizowanych przez marynarzy podczas odbywania służby wojskowej uzyskiwali oni kwalifikacje przydatne w późniejszym okresie w życiu cywilnym. Po zakończeniu służby wojskowej część jej byłych słuchaczy znajdowała zatrudnienie w różnych przedsiębiorstwach związanych z żegluga i portami. W roku 1965 ówczesny komendant SSM WOP kmdr por. K. Kornaga stwierdził, że:

„(...)Wielu marynarzy, po ukończeniu służby wojskowej jest zatrudnianych w gospodarce morskiej – w PLO (Polskich Liniach Oceanicznych – I.B., I.S.) i PŻM (Polskiej Żegludze Morskiej – I.B., I.S.). Na przykład w ostatnich latach ok. 11% naszych rezerwistów pracuje w przedsiębiorstwach i instytucjach morskich. Ponadto 5% zatrudnionych jest w żegludze śródlądowej, w Zarządach Portów i w Stoczniach (...)”³⁷.

Na podkreślenie zasługuje jednak fakt, iż w dziejach tej formacji SSM WOP w Gdańsku była jedyną szkołą kształcąca specjalistów morskich, przeznaczonych głównie do pełnienia służby na granicy morskiej. Po rozwiązaniu w 1991 r. formacji WOP i powstaniu Straży Granicznej (SG) 16 maja 1991 r. – szkoleniem specjalistów dla nowej formacji ochrony granic – w tym także granicy morskiej, zajęły się dwa ośrodki – Centralny Ośrodek Szkolenia SG w Koszalinie oraz Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie.

BIBLIOGRAFIA

1. Rozkaz ministra obrony narodowej nr 0272/III z 13.06.1947 r. (odpis w posiadaniu autora).
2. ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 616/21, t. 61, Zarządzenie nr 037 szefa Sztabu WOP ppłk E. Dostojewskiego, dot. przydziału marynarzy po ukończeniu szkolenia w SSM WOP.

³⁷ ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1673, t. 9, Pismo komendanta SSM WOP kmdra por. K. Kornagi do DWOP w Warszawie z nr pf 122 z 31.03.1965 r., s. 1.

3. ASG w Szczecinie, Akta DWOP, sygn. nr 1606, t. 41, Pismo szefa Sztabu WOP płk. Tadeusza Tymickiego do dowódcy 15. BBWOP i komendanta SSM WOP z 19.10.1960 r.
4. ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1670, t. 7, Rozkaz dzienny komendanta SSM WOP nr 191/62 z 15. 08.1962 r.
5. ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1671, t. 20, Rozkaz komendanta SSM WOP kmdra por. K. Kornagi nr 220 z 19.09.1963 r.
6. ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP w Gdańsku, sygn. nr 1672, t. 2, Pismo zcy komendanta MO województwa gdańskiego ppłka Cz. Łuszczynskiego do komendanta SSM WOP z 16.10.1964 r.
7. ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1674, t. 1, Rozkaz dowódcy 6. BOP nr 013 z 1.04.1966 r. w sprawie sformowania 6 Brygady Okrętów Pogranicza.
8. ASG w Szczecinie, Akta DWOP, sygn. nr 1611, t. 72, Wykaz jednostek szkolnych Wojsk Wewnętrznych bezpośrednio podległych Głównemu Inspektorowi Obrony terytorialnej z 17.07.1965 r.
9. ASG w Szczecinie, Akta DWOP, sygn. nr 2278, t. 28, Stan sanitarno-epidemiologiczny i zdrowotny pododdziałów WOP przekazanych do MW na 32.12.1965 r. (zał. nr 6).
10. ASG w Szczecinie, Akta DWOP, sygn. nr 2278, t. 7, Pismo do szefa WOP płk. M. Dębickiego zawierające uzasadnienie do projektu etatu szkoły 6. Brygady OP z 28.04.1966 r.
11. ASG w Szczecinie, Akta Szefostwa WOP, sygn. nr 1836, t. 6, Uzasadnienie do projektu etatu szkoły 6. BOP z 28.04.1966 r.
12. ASG w Szczecinie, Akta Szefostwa WOP, sygn. nr 3541/75, t. 3, Zarządzenie GIOT nr 28/org. z 25.02.1966 r. w sprawie reorganizacji jednostek morskich WOP.
13. ASG w Szczecinie, Akta Szefostwa WOP, sygn. nr 3541/75, t. 8, Zestawienie wyników egzaminów końcowych kursu młodszych specjalistów SSM WOP za 1966 rok; oraz Program szkolenia marynarzy SSM WOP (zał. nr 1).
14. ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1674, t. 7, Rozkaz organizacyjny komendanta SSM WOP kmdra por. Z. Nowosieleckiego nr 018 z 1.08.1966 r. w sprawie organizacji i obsady nieetatowego kursu podoficerskiego.

15. ASG w Szczecinie, Akta SSM WOP, sygn. nr 1673, t.9, Pismo komendanta SSM WOP kmdra por. K. Kornagi do DWOP w Warszawie z nr pf 122 z 31.03.1965 r.
16. Archiwum MW w Gdyni, Akta MBOP, sygn. nr 3541/75, t. 31, Protokół zdawczo-odbiorczy, s.1-5; oraz t. 3, Rozkaz dowódcy MW nr 70/DMW z 19.11.1965 r. w sprawie przyjęcia na zaopatrzenie jednostek służby morskiej WOP.
17. Archiwum MW w Gdyni, Akta MBOP, sygn. nr 3541/75, t. 56, Protokół z egzaminów końcowych kursu starszych specjalistów morskich WOP z 28.03.1967 r.; oraz Protokół z egzaminów młodszego kursu SSM WOP z 18.07.1967 r.
18. AMW w Gdyni, Akta DMW, sygn. nr 3612/79, t. 3, Rozkaz dowódcy MW wiceadmirała Z. Studzińskiego nr 04/Org. z 7. 01.1967 r. w sprawie przeformowania CSS MW im. Franciszka Zubrzyckiego z etatu nr 35/422 na etat nr 35/465 oraz przyjęcia szkolenia specjalistów morskich dla 6. BOP i bazy szkoleniowej SSM WOP.
19. AMW w Gdyni, Akta DMW, sygn. nr 3612/79, t. 53, Sprawozdanie z rozformowania SSM WOP z 23.06.1967 r.
20. AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 58, Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 227/67 z 28.09.1967 r.
21. AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 101, Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 78/68z 2.4.1968 r.
22. AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 58, Rozkaz dzienny dowódcy nr 243/67 z 19.10.1967 r.; oraz Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 244/67 z 20.10.1967 r.
23. AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 18, Plan ramowy szkolenia kursu młodszych specjalistów morskich WOP od 3 do 18.04.1969 r.
24. AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 102, Rozkaz dzienny dowódcy MBOP nr 243/68 z 17.10.1968 r.
25. AMW w Gdyni, Akta DMBOP, sygn. nr 3541/75, t. 18, Plan ramowy szkolenia kursu młodszych specjalistów morskich WOP od 3.04. do 18.04.1969 r. oraz od 6.10. do 20.10.1969 r.
26. AIMON w Modlinie, Akta GIOT, sygn. nr 21/91, t. 142, Notatka służbowa szefa ZP WW płka J. Puławskiego dotycząca 6. BOP z 10.05.1966 r.
27. AIMON w Modlinie, Akta GIOT, sygn. nr 21/91, t. 113, Zarządzeni GIOT nr 042/Org. z 11.02.1967 r. w sprawie zakończenia szkolenia specjalistów morskich w WOP oraz rozformowania SSM WOP.

28. Muzeum MW w Gdyni, sygn. nr 355, A. Icha, Relacja pt. Szkoła Specjalistów Morskich w latach 1944-1948 (szkic historyczny- praca magisterska-odpis w zbiorach autora), Gdańsk 1962.
29. Bieniecki I., *Wojska Ochrony Pogranicza w systemie ochrony i obrony granicy morskiej Polski w latach 1965-1991*, Słupsk 2015.
30. Bieniecki I., Kmdr por. Roman Somnicki-organizator morskiej służby WOP (1896-1976), „Przegląd Morski”, nr 2 z 1989 r.
31. Bieniecki I., *Morska Brygada Okrętów Pogranicza (1966-1991)*, „Przegląd Morski”, 7-8 z 2002 r.
32. Bieniecki I., *Noty biograficzne-Komandor Henryk Romanek*, „Przegląd Morski” nr 7-8 z 2002 r.
33. Górski T., *Zarys tradycji Morskiej Brygady Okrętów Pogranicza*, Gdańsk 1981 (odpis w zbiorach autora).
34. Jackiewicz Z., *Wojska Ochrony Pogranicza 1945-1991. Krótki Informator Historyczny*, Kętrzyn 1998.
35. Kula H., *Granica morska PRL 1945-1950*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1979.
36. Kronika SSM WOP (odpis w zbiorach autora).
37. Niedziela T., *Szkoła Specjalistów Morskich WOP*, „Wojska Ochrony Pogranicza”-Jednodniówka Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych Środowiska WOP.
38. Więzorek J., *Wachta pod wopowską banderą*, „Granica” (Pismo WOP), nr 16 z 1986 r.

Izabela SZKURŁAT – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, specjalność: polityka bezpieczeństwa. Adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku. Obszary zainteresowań – bezpieczeństwo międzynarodowe, bezpieczeństwo lokalne, konflikty, terroryzm międzynarodowy i migracje.

Ireneusz MALCZYK – doktor nauk humanistycznych. W latach 1974-2005 pełnił służbę na różnych stanowiskach w Wojskach Ochrony Pogranicza i Straży Granicznej. Od roku 2008 adiunkt w Katedrze Bezpieczeństwa Narodowego a następnie Instytucie Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku. Opublikował monografię „Flotylla Rzeczna Polskiej Marynarki Wojennej w Pińsku w latach 1925-1935 w świetle sprawozdań Inspektorów Armii i oficerów Korpusu Kontrolerów” (Wydawnictwo Adam Marszałek-Toruń 2005). W Wy-

dawnictwie Naukowym Akademii Pomorskiej w Słupsku opublikował książki „Przestępczość graniczna na polskim Wybrzeżu w drugiej połowie XX wieku. Wybrane problemy” (Słupsk 2012) oraz „Wojska Ochrony Pogranicza w systemie ochrony i obrony granicy morskiej Polski w latach 1965-1991” (Słupsk 2015). Wspólnie z I. Szkurat wydał „Przestępczość graniczna w Polsce w drugiej połowie XX wieku w świetle biuletynów Wojsk Ochrony Pogranicza. Schyłek lat 70. i okres stanu wojennego. Źródła” (Słupsk 2018). Jest autorem ponad 200 artykułów i referatów zamieszczonych w wydawnictwach specjalistycznych. Obszary zainteresowań-historia najnowsza, historia wojskowości, formacje ochrony i obrony granic, biografistyka.